

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

— י —

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורס אהן

מליובאוויטש

תולדות

יוצא לאור על ידי מערכת
"אוצר החסידים"

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ואחת לבריאה
הי' תהא שנת פלאות אראנו
שבעים שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א

הוצאה מיוחדת למשתתפי 'פרוייקט לקוטי שיחות'

תוכן ומפתח

תולדות

- 72 ..... שיחה א (תשל"ד) רש"י כו, כב ד"ה ופרינו בארץ
- 80 ..... שיחה ב (תשל"ג) „ויתן לך” (כו, כז)

LIKKUTEI SICHOS TOLDOS • VOL. 10

– SPECIAL EDITION FOR 'PROJECT LIKKUTEI SICHOS' –

© Published and Copyrighted by

VAAD L'HAFOTZAS SICHOS

788 Eastern Parkway, Brooklyn, NY 11213

Tel: (347) 787-0692 • (718) 774-7200

www.sichot.org • vls770@gmail.com

5781 • 2020

תולדות

הכתוב הוא „ונעשה פירות“. ומכיון שהמדובר הוא ב„לנו“ – בבנ"א, שהם יעשו פירות, הכוונה בזה שיפרו בבנים ובנות⁵, ע"ד מ"ש⁶, „פרו ורבו גו“.

לאידך גיסא מובן שנדו"ד אינו דומה להתם:

בפסוק „פרו ורבו גו“ פרש"י: „אם לא אמר אלא פרו ה' אחד מוליד אחד ולא יותר, ובא ורבו שאחד מוליד הרבה“⁷, כלומר שגם על ולד אחד מתאים הלשון „פרו“. אבל בנדו"ד ש„ופרינו“ בא בהמשך ל„כי עתה הרחיב ה' לנו (וכתוצאה מזה) ופרינו בארץ“, אין מסתבר כלל כי הכוונה היא ש„אחד מוליד אחד ולא

(5) כי זהו בהמשך ל„הרחיב ה' לנו“, חיי מנוחה והרחבה – ולכן טבעי שיהי „פרו ורבו“.

(6) בראשית א, כב. ובפרש"י שם. וראה רא"ם, גו"א ולבוש האורה שם.

(7) שהכוונה בזה (לא ש„פרו“ פירושו שאחד מוליד אחד בפעם א' (אבל במשך הזמן מוליד הרבה), ה„רבו“ מוסיף שאחד מוליד כמה בפעם אחת (כבש"ה שם), שהרי אין דיוק זה במשמעות תיבת „רבו“ (ודוחק לומר שההוספה נרמזת רק ביותו תיבת „ורבו“, כ"א) ש„פרו“ פירושו ש„אחד מוליד אחד ולא יותר“ במשך כל ימי חייו ה„רבו“ מוסיף שאחד מוליד (במשך הזמן) הרבה, שע"ז מתרבה.

(8) כי בפשוטות פ"י הכתוב – שכיון שהוי"ו כבר הרחיב לנו (אלא שעבר זה הוא עבר הקרוב – „עתה“), ולכן „ופרינו בארץ“ (משא"כ לפי הרס"ג עה"פ „הרחיב – ירחיב“, אפ"ל שהם ב' ענינים נפרדים – אבל גם לפי זה „ירחיב“, „ופרינו“ צ"ל בהתאם זל"ז).

א. עה"פ י, „ויעתק משם ויחפור באר אחרת ולא רבו עלי' ויקרא שמה רחובות ויאמר כי עתה הרחיב ה' לנו ופרינו בארץ“, מעתיק רש"י: „ופרינו בארץ“ ומפרש: „כתרגומי וניפוש בארעא“.

וכתבו המפרשים³ בכוונת רש"י: דלכאורה „ופרינו“ הוא לשון עבר, וכיון שאמר „כי עתה הרחיב ה' לנו“, איך יאמר „ופרינו – כבר – בארץ“? לכן כתב רש"י שפירוש „ופרינו“ כאן הוא „וניפוש“, בעתיד.

אבל בפשטות אא"פ לומר כן – דהרי מצינו בתורה פעמים הכי רבות⁴ תיבות בלשון עבר והוא"ו שבראשן מהפכתן לעתיד, וא"כ פשוט גם בנדו"ד שפי' „ופרינו“ (בוא"ו) הוא שנפרה בעתיד, ואין כאן קושיא, ואין צורך לרש"י לפרשו (כמו שאינו מפרש בשאר המקומות).

גם צלה"ב: רש"י מפרש תיבת „ופרינו“ – ולא תיבת „בארץ“ [כי „בארעא“ המועתק ברש"י – אינו מוסיף ביאור בתיבת „בארץ“], וא"כ למה מעתיק גם תיבת „בארץ“?

ב. הביאור בזה:

„ופרינו“ הוא מלשון „פריי“ ופי'

(1) פרשתנו כו, כב.

(2) בכמה דפוסיים – „תרגומו כו" (בלא כ"ף). ולהעיר שבדפוס ראשון אין תיבת „כתרגומו“ (וראה לקמן הערה 17), ובדפוס שני חסר כל ד"ה זה.

(3) רא"ם, גו"א וש"ח. וראה רע"ב עה"פ.

(4) בקאפיטל זה עצמו ראה בפסוקים: ג, ד (ג"פ), כד (ב"פ).

יותר, היינו שלא יהי עקר – כי אין זה „הרחיב“ כלל!

ובמילא מובן ש„ופרינו“ כאן הוא בדוגמת מ”ש, לא אגרשנו מפניך בשנה אחת פן תהי הארץ שממה גו’ מעט מעט אגרשנו מפניך עד אשר תפרה גו’,” שפירוש „תפרה“ הוא, שיהיו בארץ הרבה בנ”א. ועד”ז כאן¹⁰ פירוש „ופרינו“ – „שאחד מוליד הרבה“.

אבל עפ”ז קשה ביותר: הרי לא היו ליצחק ולרבקה רק שני בנים, יעקב ועשו, ואיך נופל ע”ז לשון „ופרינו“ (הבא בהמשך ל„הרחיב“)?¹¹

ולכן פרש”י שאין כוונת „ופרינו“ לולדות (כמו „פרו ורבו גו’“), כ”א „וניפוש“, וכבר כתב רש”י פי’ תיבה זו עה”פ¹² „שם האחד פישון גו’“ פרש”י: „וע”ש שמימיו מתברכין ועולין ומשקין את הארץ נקרא פישון, כמו¹³ ופשו פרשיו“, היינו שדבר זה עצמו מתרבה ומתגדל. ועד”ז כאן הכוונה שיצחק בעצמו יהי בריבוי

(9) משפטים כג, כט-ל.

(10) ואף שענין זה כתוב להלן – אין הכוונה בפנים שהיינו למדים פי’ זה משם, כ”א לראי’ ולדוגמא שבלה”ק ג”ז נכלל בפי’ „פרו“, „ופרינו“, אלא שאינו מוכרח. ולכן ניתוספה תיבת „ורבו“, ובפרשתנו – מובן הוא כיון שבא בהמשך ל„הרחיב“. (11) ואין לומר שהכוונה בזה לדורות הבאים, כמו „לזרעך אתו את הארץ הזאת“ (לך יב, ז), „את כל הארץ גו’ לך אתננה ולזרעך עד עולם, ושמתי את זרעך כעפר הארץ גו’“ (שם יג, טו-טז) ועוד כו”כ – כי מקדים „כי עתה הרחיב ה’ לנו“.

(12) בראשית ב, יא. ומטעם זה אין רש”י מפרש כלום עה”פ (תזריע יג, ה ועוד) „לא פשה גו’“, כי כבר פי’ בבראשית, שהכוונה – שהדבר מתרבה.

(13) חבקוק א, ח.

וגדלות וכו’¹⁴, וכמ”ש¹⁵ „ויגדל האיש וילך הלך וגדול עד כי גדל מאד. ויהי לו מקנה צאן ומקנה בקר ועבודה רבה גו’“¹⁶.

אמנם עפ”ז למה מביאו רש”י בשם התרגום – הו”ל לפרש כן מעצמו מצד הכרח הנ”ל בפשט הכתוב?¹⁷

והטעם ע”ז: ברוב המקומות שכתוב בתורה הלשון „פרו“ וכיו”ב, מפרש התרגום „פושו“ וכיו”ב, היינו שלדעת התרגום, גם כשאיירי בהולדת ולדות (– עשיית פירות), יש בזה גם התוכן של „פישון“ (כי עי”ז מתרבה גם המוליד עצמו). שמזה מובן – לדעת התרגום – שכשהפי’ של „ופרינו“ הוא רק ריבוי בעצמו, כבנדודי, אין פי’ זה יוצא מן הכלל לגבי שאר המקומות, כי בכל מקום כלול תוכן זה בפי’ התיבה.

ולכן מציין רש”י להתרגום, ללמדנו,

(14) וראה פי’ הרד”ק עה”פ: ונפרה ונרבה במקנה.

(15) פרשתנו כו, יג-יד. וראה פרש”י שם: זבל פרדותי של יצחק כו’.

(16) ועפ”ז אין הכרח לומר שכוונת הכתוב ב„ופרינו בארץ גו’“ היא רק לעתיד, כי ענין זה הי’ גם בעבר. ומ”ש „עתה הרחיב ה’ לנו ופרינו וגו’“, הי’ קאי על החלק של העתיד. ואדרבה: מוכרח לומר שקאי גם על העבר, כי בעתיד לא מצינו זה במפורש בהיותו „בארץ“ (גרה), קודם עלותו לבאר שבע.

(17) וי”ל שגם לפי מ”ש בדפוס הראשון (שאינו תיבת „כתרגומו“ – ראה הערה 2), מובן שכוונת רש”י להעתיק לשון התרגום, דאל”כ הו”ל „וניפוש בארץ“.

(* ולהעיר בהרמז שבפרש”י) – שפרדה אינה מולידה (ב”ר פמ”א, ו. וראה שם, ה. פל”ח, ו), ובמילא לא היו לו פירות מהן, כנ”ל בפנים.

פירושו שהוא יפיש אותנו, וקאי על "ה" המובא לפני²³ בכתוב, וניפוש פירושו שאנו (מעצמנו) ניפוש²³, וקאי על יצחק וביתו.

ד. מיינה של תורה שבפרש"י זה: רש"י מעתיק לשון התרגום, וניפוש בארעא – היינו שבפסוק ישנם ב' ענינים: א) "כי עתה הרחיב ה' לנו" – הו"ע הבא מלמעלה. ב) "וניפוש בארעא" – הו"ע עבודת האדם. ומרמז רש"י שהתכלית של "הרחיב ה' לנו" היא – "וניפוש בארעא", שהאדם יעבוד, תכלית כוונת בריאת העולם והאדם²⁴ ע"י הקב"ה ("הרחיב ה'") היא שהאדם ייגע ויעבוד בזה, וכמ"ש²⁵ "אדם לעמל יולד". ואופן העבודה הוא: "וניפוש בארעא", שהאדם יעבוד עם העולם ועניניו עד שמגיע לדרגה שהאדם כניכול מוסיף ("וניפוש") על הבריאה כפי שהיא נבראה ע"י הקב"ה – היינו שמגלה אלקות (ע"י תומ"צ) גם במקום כזה שמצד הבריאה אין אלקות בגילוי שם²⁶. וכמרז"ל²⁷ "נעשה שותף להקב"ה

שאינו פי' זה ("וניפוש") בסוג, ולא מצאתי לו חבר", כי בכל המקומות יש בו תוכן זה.

ג. אולם לכאורה, כללות פי' זה אינו מוכרח: יש לפרש ש"ופרינו" הכוונה לולדות (פירות), ואעפ"כ מתאים זה ל"הרחיב ה' לנו", ע"פ מש"כ רש"י כבר בפ' וירא¹⁸: "בני בנים הרי הן כבנים", וא"כ אפ"ל שקאי על בני יעקבי, שהיו שנים עשר (ודינה²⁰)?

לכן מעתיק רש"י בתחלת פירושו ("ופרינו) בארץ" (ובמילא כותב גם בפירושו – "וניפוש) בארעא") – ובני יעקב הרי לא נולדו בארץ (גרר) – וגם לא בארץ ישראל בכלל²¹, כ"א בחו"ל, ובמילא לא קאי "ופרינו בארץ" עליהם.

עוד יש לדייק בפרש"י זה: למה מעתיק לשון התרגום – הו"ל לכתוב "כתרגומו" ותו לא – כמנהגו במקומות רבים, והלומד יראה בתרגום פסוק זה?

והביאור: בתרגום כאן שתי גרסאות: א) ויפשינא. ב) וניפוש. ומעתיק רש"י לשון התרגום ללמדנו שגירסא הנכונה היא "וניפוש"²² – ואף שאין ענין פירוש רש"י להודיענו גירסת התרגום – כאן ה"ז נפק"מ בפי' פשוטו של מקרא: "ויפשינא"

(18) כ, יב.

(19) ובדוגמת מ"ש (יהושע כד, ג) "וארבה את זרעו ואתן לו את יצחק".

(20) וראה ג"כ פרש"י וישב לו, לה.

(21) בנוגע לבנימין, ראה פרש"י וישלח (לה, יח): "נולד בארץ כנען". אבל ראה פרש"י ויחי (מח, ז), "ולא הולכתי כו' להכניס לארץ". וראה רמב"ן שם. וראה רא"ם, גו"א, ושה"ש שם.

(22) כמו שפי' בש"ח.

(23) ומוכרח כן, כי אם גם זה קאי על "ה" הו"ל "כי עתה הרחיב ה' לנו והפרה אותנו בארץ" (אם הכוונה לעבר – ראה לעיל הערה 16) או "כי עתה הרחיב ה' לנו ויפרה אותנו בארץ" (אם הכוונה לעתיד).

(24) וכמ"ש (בראשית ב, טו) "ויניחחו בג"ע לעבדה ולשמרה". וראה תיב"ע שם.

(25) איוב ה, ז. וראה סנה' צט, ב. ד"ה אדם לעמל תרפיט.

(26) ראה ד"ה גדולים מעשה צדיקים תרפ"ה (ספה"מ קונטרסים ח"ב ע' 914 ואילך).

(27) שבת י, א. קיט, ב. טור או"ח סי' רסח. שו"ע אדה"ז שם ס"א. וראה אות' להה"מ בראשית ד"ה כל האומר

במעשה בראשית" [ויתרה מזה אחז"ל²⁸ „מה הקב"ה בורא עולמות אף אביכם בורא עולמות"].

אמנם יש מקום לטעון: איך אפשר הדבר? מכיון שהקב"ה ברא את העולם, והוא בראו בהגבלות אלו, איך יכול בנ"א או מלאך – נברא – להוסיף בזה?

הנה גם זה מרומז תחלה בכתוב: „כי עתה הרחיב ה' לנו", היינו שגם הכח ע"ז שיוכל האדם („לנו") להרחיב ולהוסיף בהבריאה, בא מהקב"ה, שהרחיב ונתן לבנ"י כח שלמעלה ממדידות והגבלות, ולכן ביכולתם (ובמילא – תפקידם) לבטל הגבלות העולם ולהרחיבו

ברוחניות ובמילא גם בגשמיות – כי עי"ז מוסיפים ברכה ונתנה הארץ יכולה גו', ואה"ק היא כצבי²⁹ שהמקום הגשמי מתפשט כו'

עד ש„וניפוש בארעא"^{29*}.

ה. והנה ענין זה מרומז גם במ"ש³⁰ „אנכי ה"א המעלך מארץ מצרים הרחב פיך ואמלאהו" – דגם כאן ב' ענינים: א) „אנכי ה"א המעלך מארמ"צ" – הו"ע הבא מלמעלה. ב) „הרחב פיך (ואמלאהו)" – האדם צריך לעשות

ויכולו (ג, ג. בהוצאת קה"ת תשל"ג). וראה לקו"ש ח"ו ס"ע 22 ואילך. ח"ז ע' 240 ואילך. ח"ג ע' 42. ח"ד ע' 162 ואילך. הגש"פ עם לקוטי טעמים מנהגים וביאורים (קה"ת, תשל"ט) ע' תנח.

(28) ב"ר פצ"ח, ג. וראה אוה"ת ויחי שס, א. ולהעיר מאוה"ת שמות ע' יט.

(29) כתובות קיב, א.

(29*) וראה פי' הרלב"ג עה"פ: „ופרינו מהצרים המצרים לנו". וראה לקמן בפנים.

(30) תהלים פא, יא.

– להרחיב את הפה"י יותר מכפי

(31) ולהעיר שענין זה כתוב במזמור פ"א אל"ף שבתהלים, המורה על הרחבת הפה, כי פ"א מרמז לפה (שבת קד, א. אותיות דר"ע אות פ"א) ופ"א אל"ף מרמז על הרחבה והוספה בהפה.

וע"פ המנהג שקיבל אדה"ז מרבו בשם רבו מורנו הבעש"ט לאמר הקאפ' תהלים המתאים למספר* שנותיו** (קובץ מכתבים

* לדוגמא, כשנמלאו לו יג שנה מתחיל מזמור יד.

** ורא"י לחדודי עכ"פ לזה: שני מנינים במספר (ברכות ט, טע"ב: הני קני קד הווי"ן) מזמורי תהלים: קנ (בכל הספרים. וראה מנחת שי לתהלים בהקדמתו), קמו (ירושלמי שבת פט"ז ה"א. מס' סופרים פט"ז ה"א. מדרש תהלים מזמור כב) וע"פ מרז"ל (ברכות ט, ב), „אשרי האיש (קאפ' א) ולמה רגשו גוים (קאפ' ב) **חדא** פרשה היא" – ולפי מנין זה – מזמור „לשלמה משפטיך גו" הוא מזמור ע"א, וסיומו „כלו תפלות דוד בן ישי", היינו שאמרו דוד כשנסתלק, ודוד נסתלק בן ע' שנה (ב"ר פצ"ו, ד. רות רבה פ"ג, ב. וראה ג"כ במדב"ר פ"ד, יב. זח"א קסח, א. וראה ספה"מ להצ"צ קח, ב ואילך).

[ע"י לקמן ע' 77 – הוספה לאחר זמן].

וכאן להעיר: הקשו כו"כ ממפרשי הש"ס (ברכות שס) ומדרש (תהלים שס) מסתירת ב' המנינים ותיצו כו'. ויש להוסיף קושיא על קושיאתם – דדוקא ראשוני המפרשים לא עמדו ע"ז כלל (ורק ששקו"ט איזה מזמורים כחדא חשיבי)!

ולפענ"ד – קושיא מעיקרא ליתא, כי עד"ז מצינו בנוגע לה' ספרי התורה שדרו"ל שנחלקים גם** לשבע (שבת קטז, א) וגם בנוגע לכד ספרי תנ"ך, שספר אחד מהם הוא – **תרי עשר**. ולהעיר מג"ן סדרים דאורייתא (זח"א קד, ב). ובכ"מ ובפרטן הם נד. ס' המה מלכות – מסכתות (שהש"ר עה"פ ו, *

*) להעיר מסנה" קג, ב: קג פנים. ל"ת להאריו"ל ר"פ וישלח.

** שהרי בודאי לא פליג מ"ד זה על חלוקת התורה לה' ספרים.

שהוא מצד הבריאה (וכנ"ל שהאדם צריך להוסיף ולהרחיב את הבריאה).

וגם בזה צלה"ב: מכיון שהקב"ה ברא את הפה באופן מסוים, וכמ"ש³² „מי שם פה לאדם וגו' הלא אנכי ה"י" – איך אפשר שבן אדם ירחיב את הפה?

ע"ז בא התירוץ (בתחלת) הכתוב: „אנכי ה"י המעלך מארץ מצרים: „ארץ מצרים" ארץ במצרים גבולים וכו"³³, והקב"ה „העלה" את בני ממצרים וגבולים אלו – (ואדרבא ופרינו בארץ) – שמדייק ואינו כותב „המוציא" (כברוב המקומות), כ"א „המעלך", היינו שהעלה אותם הקב"ה למעלה מהגבלות, ולכן יכול וצ"ל „הרחב פיד" (והעולם) – לבטל את ההגבלות³⁴.

זהו רצונו של הקב"ה בכריאת העולם

לתהלים ע' (214) י"ל, שלכן שייד מזמור זה למי שנכנס לשנת שמונים ואחת שלו, כי שמונים שנה מורה על שלימות הטבע וכו' כמ"ש (תהלים ז, י) „ואם בגבורות שמונים שנה גו'", וכשנכנסים להשנה שלאחד", ה"ז ענין של הרחבה והוספה על (הגבלות) הטבעיים, ולכן אומרים אז מזמור פ"א אל"פ, כנ"ל (ובו הציווי ונתינת כח) „הרחב פיד גו'".

(32) שמות ד, יא.

(33) ראה תר"א מט, סע"ד. נו, סע"ג ועוד. וראה שעהיה"א (פ"א) שהשם של הדבר מורה על תוכנו.

(34) וגם בתורה צ"ל „לאפשא לה" (זח"ג יב, ב. תו"א מקץ לט, ד. אגה"ק סכ"ו (קמה, א)).

שבנ"י יוסיפו עלי' ע"י עבודתם, והוא הנותן להם כח ע"ז, כנ"ל.

[וזהו גם הביאור (בפנימיות הענינים) בטענת טורונסרופוס הרשע³⁵ „אם אלקיכם אוהב עניים מפני מה אינו מפרנסם וכו' (ונתינת הצדקה) מחייבתו לגיהנם", ותשובת ר"ע ע"ז: „ואנו קרוין בנים וכו'" – היינו שהוא טעו, דמכיון שהקב"ה ברא את העניים באופן דעניות, איך יתכן שמישהו יוסיף בזה (ע"י נתינת הצדקה)³⁶, וע"ז ענה לו ר"ע שבנ"י הם בניו של הקב"ה, (שע"ז מובן: א) שצריך לתת צדקה – כפשט הש"ס, (ב) איך יכולים לשנות סדר הבריאה, (כ) הם „חלק אלוהה ממעל ממש כו' כמו שהבן כו"³⁷, ויש לבנ"י כח שלמע' מהגבלות, ובמילא (לא רק שאין זה היפך רצונו, כ"א) זהו רצונו, ואדרבה: הוא הנותן הכח על זה].

ומפורש בכתוב זה שהקב"ה מבטיח ונותן עוד יותר: לא רק שנותן כח לפני העבודה, כ"א שמסייע הוא גם אח"כ, שהעבודה תעשה פרי ותגיע לתכליתה, שתפועול הוספה בעולם – כדמסיים: „ואמלאהו" – ע"י שהאדם יעשה חלקו „הרחב פיד", מובטח הוא כי „ואמלאהו", שהקב"ה ימלא „פיו".

וגם ענין זה מרומז בהכתוב דפרשתנו: „ופרינו בארץ" אינו ל' של תפלה או בקשה וכיו"ב (שספ"ק אם יהי' כן בפועל)³⁸, כ"א הוא ל' ודאי – כי כנ"ל מובטחים, שאם ממלאים

(35) ב"ב י, א.

(36) ולהעיר שצדקה היא כללות כל המצות (תניא פל"ז (מח, ב). וראה אגה"ק סי' יז. וראה ב"ב ט, סע"א).

(37) תניא רפ"ב.

(38) ראה לעיל ע' 41.

ד"ט. במדבר פ"יז, (כא) ובפרטן סג (ולפי"מ להרמב"ם בהקדמה – טא). ועוד.

(***) ולכן אמרו"ל (אבות פ"ה מכ"ב – לגירסת אדה"ז בסידורו), „בן שמונים לגבורה", כי אמיתית ענין הגבורה הוא ע"ד „גבורות גשמים".

של העולם, „בארעא“ – לשון תרגום – שגם בהם נעשה דירה לו ית'.

וכשתושלם עבודה זו יתקיים היעודי⁴¹ ד, ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר⁴².

(משיחת ש"פ חיי שרה, תש"ל)

רצונו של הקב"ה ועובדים העבודה שהוא דורש, בודאי מגיעים להתכלית,

ופועלים לא רק „ופרינו בארץ“ – בלה"ק, כ"א גם „כתרגומו וניפוש בארעא“,

וכמבואר בענין³⁹ שלי' תרגום הוא חול ולא קודש, ובנדוד – פועלים הרחבה והוספה לא רק בהעולם כפי שהוא בלה"ק (שגם זה – עולם מלשון העולם)⁴⁰, כ"א גם בעניני חול וכו'.

(41) ישעי' מ, ה.

(42) ולהעיר שהבאר הג' מרמזת לביהמ"ק השלישי (ראה רמב"ן, רבינו בחיי, כלי יקר, ועוד עה"פ).

(39) תו"א משפטים עז, ד. וראה לעיל ע' 50 בארוכה.

(40) לקו"ת שלח לז, ד. ש"ש סד, ב. ביהוה"ז להצ"צ ע' שנה (ומציין למרו"ז).

(הוספה לע' 75 להערה הב' בהערה 31):

החילוק בזה (אם „אשרי האיש“ ו„למה רגשו“, „חדא פרשה היא“ או כמו שהוא בכל הספרים שלנו ש„למה רגשו“ הוא מזמור השני) – יש לבאר ע"פ סוגיית הגמרא בברכות שם, שמביא רא' ע"ז ש„אשרי האיש“ ו„למה רגשו“ הם „חדא פרשה“ מזה ש„כל פרשה שהיתה חביבה על דוד פתח בה באשרי וסיים בה באשרי פתח באשרי דכתיב אשרי האיש וסיים באשרי דכתיב אשרי כל חוסי בו“.

והביאור: תוכנו של המזמור ה„אשרי האיש“ הוא מעלת ישראל בקיום התומ"צ (לא הלק בעצת רשעים גו' כי אם בתורת ה' חפצו גו') שעייז „והי' גו' וכל אשר יעשה יצליח“, (והפכס ו) „לא כן הרשעים כי אם כמוץ גו“ –

התמי' במזמור שלאח"ז „למה רגשו“ וכללות תוכנו – הם שלילת השליטה של אוה"ע על בני' ואדרכא „אתנה גוים נחלתך ואחוזתך אפסי ארץ“ – באופן שלמעלה מן הטבע (ולכן באה התמי': „למה רגשו גוים גו“ שהרי) „יושב בשמים ישחק גו“.

ושני המזמורים „חדא פרשה“ הם (בתקופה אחת) – כאשר בני' הם (בגלוי)

במצב ד, אשרי . . לא הלך בעצת גו", כי זה מביא (בגלוי) "למה רגשו גוים גו" יושב בשמים ישחק גו' אתנה גוים נחלתך גו' אשרי כל חוסי בו".

ולכן, "חדא פרשה היא" (בימי דוד) לדוד שבימיו הי' מצב הנ"ל בפועל ד, לא הלך בעצת רשעים גו", "רגשו גוים", "אתנה גוים נחלתך", וכפרש"י עה"פ "למה רגשו גוים" - . . ולפי משמעו הי' נכון לפותרו על דוד עצמו* כענין שנאמר וישמעו הפלשתים . . ונפלו בידו וכו".

[בימי שלמה לא הי' מצב ד, רגשו גוים, כי ניבא עליו, "הוא יהי איש מנוחה והניחותי לו מכל אויבי מסביב גו' שלום ושקט" (דה"י א כב, ט)]

אבל בהדורות שלאח"ז דלא קיימא סיהרא באשלמותא (ראה זח"ב פה, א. וראה ג"כ שמור"ר פט"ו, כו)

ובפרט בזמן הגלות - חסר באשלמותא דרבים בעניני ד, אשרי האיש גו" אף שהי' בעבר (וישנו גם בהווה ככו"כ יחידים) - ולכן גם לא קשה על אשר בהווה "רגשו גוים",

אלא שלאחרי זמן, בימות "מלך המשיח" (פרש"י עה"פ) - יתמהו "למה רגשו גוים",

ו"אשרי האיש גו' והי' כעץ שתול גו" מדבר ביחיד בכל זמן - ומזמור (וזמן) בפ"ע** - באחרית הימים - (שאו יתמהו) למה גו'.

ועפ"ז מובן ג"כ מה שרש"י מביא פירוש הנ"ל (ד, למה רגשו קאי על דוד) כפירוש שני - אף שזהו "לפי משמעו" - ומה ש, רבותינו דרשו את הענין על מלך המשיח" מביא כפי' ראשו,

כי פשוטו של מקרא - כל הספרים שלנו - הי"ה ב' מזמורים, "למה רגשו" פרשה בפ"ע (תקופה בפ"ע),

אלא שע"פ דחז"ל חדא פרשתא היא (באותה התקופה).

ואף שדחז"ל היא, בכ"ז פי' גם אליבא (אף שפרש"י בא לפרש פשוטו של מקרא) - כיון שזהו "משמעו".

* שעפ"ז גם סרה קושיית המפרשים על אמרו, "אשר לא הלך" ל' עבר - אלא דקאי על "דוד עצמו" הנהגתו שהתחילה בעבר.

** בחדא"ג מהרש"א שם דשינו, "למה רגשו גוים" לפרשה בפ"ע לאחר שהוסיפו ביבנה (ברכות כז, ב) ברכת המינין.

- ולא זכיתי להבין - שהרי דוד כתב ספר תהלים (ב"ב יד, ב) ולמה הרש"א במשך כל הדורות שלאחריו עד דור יבנה - נמנו והיו פרשה אחת, וביבנה - שינו והפרידו ביניהם!

ולהוסיף שכיון שדוד הוא „נעים זמירות ישראל” דכל הדורות, כלל בספר התהלים ב' המנינים: העיקרי – שהם ב' פרשיות (כנ"ל); השני – דדורו דדוד, באמירתו בפעם הראשונה (שלכן – מוכרח שיהי' משמעו באופן שהם פרשה אחת***

(משיחת ש"פ תולדות תשל"ד)

***) וצ"ע דעפ"ז (ובמכש"כ לפי' המהרש"א הנ"ל) דהחילוק ד„אשרי” ו„למה” פ"א או שתיים – תלוי בזמן, משא"כ הטעם דחיבור עוד ב' מזמורים – א"כ מצינו עוד מנין (או שני מנינים) במספר מזמורי תהלים, נוסף על קמ"ז וקנ"א!

וי"ל ביישוב כהנ"ל – דאין הפי' שנמנה כפרשה אחת או כשתיים בדורות שונים, אלא – במצבים שונים: כשישראל עושים רצונו של מקום (ובמילא אין גם מקום לברכת המינין) אומר התהלה ומתחיל ומסיים באשרי (פרשה אחת), משא"כ כשאין עושין רש"מ.

ועד"ז י"ל ג"כ בנוגע לשני המזמורים (ראה מנחת שי בהקדמת פי' לתהלים): לא לנו – דאינו התחלת מזמור (וענין בפ"ע – כ"א המשך ל(המצב ד)בצאת ישראל ממצרים (ראה רד"ק שם), משא"כ כשעושים רש"מ – אדרבא צ"ל „לנו”, הללו גו' כי גבר – הוא סיום דהקודמו „אהבתי גו' לי יהושיע” (דכיון שעושים רש"מ – „יהושיע (באופן אשר) גבר עלינו חסדו”).

להעיר ממרז"ל דאין השם שלם ואין הכסא שלם עד כו' (תנחומא ס"פ תצא); מפי' הצ"צ בפתח וסיים באשרי (הוספה לתהלים ע"ה בסופו).

תולדות ב

והקרבות הם עיקר בביהמ"ק, וכן מובן היטב זה שהתיבות „אשר ברכו ה' מרמות לביהמ"ק הבנוי ומשוכלל לעת"ל, דהרי בנינו ושיכלולו של ביהמ"ק דלעתיד זהו תכלית ברכתו של הקב"ה;

אבל זה שביהמ"ק בחורבנו מרומז ב„שדה" אינו מובן. גם חורבנו של הבית באופן זה או אחר מאי נפק"מ כאן? ועוד ד„שדה תחרש" ה' לאחרי חורבן (שריפת) ביהמ"ק והוא ענין בפ"ע.

ב. ויובן כ"ז בהקדים משארז"ל⁶ (הובא בפירש"י) עה"פ שלאחרי

(5) ובפרט ע"פ מש"כ הרמב"ם (ריש הל' בית הבחירה): „מ"ע לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות, דתכלית ביהמ"ק הוא, להיות מקריבים בו הקרבנות." (ודלא כרמב"ן ר"פ תרומה. אבל עיין השגותיו בסהמ"צ מ"ע לג. וראה לקו"ש ח"ד ע' 1346).

(6) ב"ר פס"ו, ג.

(7) ההכרח לפי זה ע"פ פשוטו של מקרא הוא – יתור הוא"ו (ויתן): ואעפ"כ מביא רש"י פי' ב' ודוקא עליו כותב שהוא „ולפי פשוטו" – מפני הקושיא שבפנים: מה חסר בהנתינה הראשונה [דאאפ"ל כפי' השפ"ה, שהפי' הוא דאם תפסק הברכה מפני החטא יתזור ויתן – דהרי מפורש אח"כ (שם, מ) היפכו והי' כאשר תריד ופרקת עולו מעל צואריך; ואין לומר דיצחק אמר כן (וחזר מאמירתו הקודמת) מפני בקשת עשו „ברכני גם אני אבי גו' ויברך" (שם, לח), אבל ה„ויתן" ה' כולל גם אם יחטא – דאם יש כאן חרטה הרי ה' יכול לברכו גם בשאר הברכות, אף שהן גביר שמתיו לך ואת כל אחיו נתתי לו לעבדים ודגן ותירוש סמכתי"ו (שם, לו),

א. בפרשתינוי מסופר, שקודם ש- נתברך יעקב אבינו בברכת „ויתן לך האלקים וגו'" – אמר יצחק אבינו, בתור הקדמה, „ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה'".

וארז"ל על פסוק זה בספרי: „וכן אתה מוצא ביצחק שראה אותו (הביהמ"ק) בנוי וראה אותו חרב וראה אותו בנוי ומשוכלל לע"ל. ראה ריח בני – הרי בנוי, „ריח" קאי על הקרבנות (שענינם „ריח ניחוח") שהקריבו בביהמ"ק, ו„בני" פירושו „בנוי" [כריח שדה – הרי חרב (כמ"ש „ציון שדה תחרש" אשר ברכו ה' – הרי בנוי ומשוכלל לע"ל].

ולכאורה אינו מובן: איך אפשר לומר שכל ג' הדברים הנ"ל שראה יצחק הם הקדמה לברכה שברך ליעקב – ובפרט שאחד מהם הוא ביהמ"ק בחורבנו שסיבת החורבן הוא „מפני חטאינו כו' יד שנשתלחה במקדשך" – ואיך יתכן שגם זה (שתוכנו היפך הטוב והברכה) יהי' הקדמה לברכה?

גם צ"ל טעם הדבר שחורבנו של ביהמ"ק מרומז כאן ב(תיבת ו)ענין „שדה" (שהוא רק ע"פ מש"כ „ציון שדה תחרש" ⁴); זה ש„ריח בני" מרמז לביהמ"ק בבנינו, מובן – כי הקרבנות ענינם „ריח ניחוח" כנ"ל

(1) כו, כו.

(2) ברכה לג, יב.

(3) מיכה ג, יב.

(3*) תפלת מוסף דיו"ט.

(4) וגם בפסוק זה – לכאורה „שממה" הוא חורבן יותר מאשר „שדה". וכמו שמצינו לשון זה בנוגע לחורבן בכ"מ.

ההקדמה: ויתן לך האלקים גו' –
 „יתן ויחזור ויתן“, דלכאורה קשה:

מה חסר בנתינה הראשונה („יתן“) אשר מש״ז ברכו בנתינה נוספת („ויחזור ויתן“) – דבשלמא כשהנתינה היא מיד ב״ד, הנה גם אם היא מתנה גדולה ומרובה, בכ״ז היא מוגבלת (שהרי הנותן הוא מוגבל) ולכן יתכן להשלימה ולהוסיף עלי' בנתינה אחר נתינה: משא״כ בענייננו, כשהקב״ה הוא הנותן, הרי בודאי שגם נתינתו הראשונה מחסדי ה׳¹⁰ שלימה היא ובלי גבול – כמו שהוא יתברך הוא בל״ג ובתכלית השלימות – וא״כ מה ניתוסף ב״חזור ויתן“?

ואעפ״כ הפי' הראשון הוא „יתן ויחזור ויתן“, כי לפי פי' ה' קשה: מהו ההמשך ד״יתן לך גו״ למ״ש לפני״, אשר ברכו הוי״ו (משא״כ אם ה' כתוב, אשר נתנו ה״).

נמצא דפי' הא' מתקבל יותר מצד המשך ותוכן הכתובים, ופי' ה' מצד פי' התיבה, ולכן ה״ז פי' השני, אבל דוקא הוא „לפי פשוטו“ (של התיבה).

וגם עפ״י „יינה של תורה“ שבפרש״י קשה לפי' ה' (שבא בהמשך למ״ש לפני״) – כי מתחלה כתוב „ברכו ה״ו“, וכאן כתוב „ויתן לך האלקים“.

(8 וכמרוזל (ב״ב נג, א) כל הנותן בעין יפה נותן.

(9) וגם כשהנתינה היא למעלה מהגבלות ובלי אדה״ז (אגה״ק ס״י) „אינו נותן גבול ומדה לנתינתו“ כ״א מתנהג, בחסדי ה' שהם בלי גבול ותכלית – אפשר להוסיף עלי', כי אי״ז בל״ג באמת (להעיר מהמבואר בכ״מ בדא״ח בענין „בכל מאדך“, מאד שלך). ובפשטות הוא: נתינה הא' „כל אשר לאיש יתן“ (ראה אגה״ק שם) נתינה ה' – בדוגמת „לוי עלי״ (ביצה טז, ב. וראה אור תורה להה״מ בסופו). [וכצ״ל בהר״ד דהתועדות ש״פ בראשית תשל״ג, שזהו תורת הה״מ (ולא הבעש״ט)].

(10) ראה אגה״ק ס״, ובכ״מ.

ואפילו את״ל גם בהברכה דלמעלה הגבלה ו(במילא) הוספה „יתן ויחזור ויתן“ – זה יתכן כשהנידון הוא בברכה פרטית לאיש פרטי (ע״ד ברכות השבטים ע״י יעקב אבינו ומשה רבינו, שע״ז נאמר״, „איש אשר כברכתו ברך אותם“), דמצד הגדרתה כברכה פרטית למתברכים פרטים מקום להוסיף עוד ענינים בברכה עצמה או לצרף בה עוד מתברכים. משא״כ בנדוד״ד הלא המתברך הוא יעקב אבינו, שהוא כולל את כל הנשמות כולם (כידוע״ בענין „שופרי״ דיעקב אבינו מעין שופרי״ דאדם הראשון״¹¹); וגם הברכה ה״ה כוללת את כל הטוב דכל סדר ההשתלשלות: „מטל השמים ומשמני הארץ“; ובפרט שזהו „מטל השמים“ – הנעלה והמשובח בשמים (כידוע״ מעלת טל על מטר), וגם „משמני הארץ“, המובחר שבארץ – וא״כ מהו זה ש״חזור ויתן“ עוה״פ¹²?

(11) ויחי, מט, כח. ומובן שעד״ז הוא גם בנוגע ברכת משה להשכטים. ואף שפרש״י „יכול שלא כלול כולם בכל הברכות ת״ל ברך אותם“ – הרי אין הפי' שהם ברכות כלליות (שע״ז הרי אין ראי' ממש״נ „ברך אותם“), כ״א שבברכות פרטיות אלו ברך את כל אחד ואחד מהשבטים (והחילוק ביניהם הוא מהו העיקר בכא״ו, או ע״ד פרש״י (ויצא לא, יח) שקנה מצאנו).

(12) אגה״ק ס״ז. וראה לקו״ש ח״ד ע' 1051 הערה 18.

(13) ב״מ פד, א. זח״א לה, ב.
 (14) ראה תענית ג, ב. לקו״ת פ' האזינו.
 (15) אין לומר שהכוונה ב״יתן ויחזור ויתן“ היא להב' פירושים שב״מטל השמים ומשמני הארץ וגו״: א) כפשטו: ב) „מטל השמים זו מקרא ומשמני הארץ זו משנה דגן זו תלמוד תירוש זה אגדה“ (ב״ר פס״, ג), כי גם לפי פשוטו צ״ל ב' ענינים ב״יתן“.

טיפה" היא מדריגה נעלית מאד בקבלת וקליטת החכמה [אשר לכן ר"א בן הורקנוס, במעלה זו, הוא מכריע את כל חכמי ישראל, כולל גם ר"א בן ערך²⁰]. מ"מ החכמה במקבל היא מוגבלת – לא יותר (אף שגם לא פחות) ממה שקיבל מרבו; משא"כ מי שהוא „כמעין המתגבר“, להוסיף חכמה בכח עצמו, הרי יש בכוחו להתגבר יותר ויותר בלי הגבלה²¹.

אמנם גם מעלתו של תלמיד זה שהוא „כמעין המתגבר“ בכח עצמו, היא תוצאת ופועלת ההשפעה של הרב, דהרי תפקידה ותכליתה של השפעה אמיתית היא גם בזה, שהרב המשפיע „מעמידו (את התלמיד) על רגליו“ שיוכל להמציא ולחדש בכח עצמו – ונמצא שגם חידושיו אלו יסודתם בהשפעת הרב [וכמובן גם מסגנון המשנה, שבה נמנה השבח „כמעין המתגבר“, שבאה בהמשך ובקישור לזה ש„חמשה תלמידים היו לו לר"י בן זכאי“, שגם מעלה זו היא תוצאת היותו תלמיד ריב"ז].

ד. עד"ז הוא גם בההשפעה מלמעלה ע"י הברכה הנ"ל: מלבד ההשפעה עצמה יש בה גם העילוי והיתרון, שפועל במושפע „ומעמידו“ בדרגא כזו שיוכל לנצל את ההשפעה בכח עצמו²². וזהו „יתן ויחזור ויתן“:

(20) ראה במפרשי המשנה שם (רע"ב ותיו"ט) דלא פליגי ומר אמר חדא ומר אמר חדא.

(21) ולכן נקרא „כמעין המתגבר“ כי אמיתות ענין הגבורה הוא בל"ג, וכידוע בענין „גבורות גשמים“.

(22) ע"ד תורת הבעש"ט (נדפס בקובץ מכתבים א. בסו"ס תהלים אהל יוסף יצחק ע' 193. היום יום כה אלול); „החודש השביעי . . . הקב"ה בעצמו מברכו . . .“

וגם צ"ל מהו אומרו „ויתן לך האלקים“ – והלא ענין הברכה הוא משם הוי"ו¹⁶, שהוא בחי' הרחמים, ולא שם אלקים שענינו דין וצמצום¹⁷?

ג. ויובן כ"ז ע"י משל מהשפעת הרב לתלמיד, דאפ"ל בזה שני אופנים: א) שהתלמיד הוא רק מקבל שכל הרב – דהיינו שאפילו אם קבלתו היא באופן הכי נעלה ועד להתעצמות בשכלו של הרב¹⁸, בכ"ז אין השפעה זו פועלת בהתלמיד וחדש בזה בכח עצמו.

ב) שהתלמיד מקבל את כל שכל הרב ובאופן נעלה כ"כ, עד שפועל בו גם היכולת להוסיף ולחדש בזה בכח עצמו.

וכמבואר חילוק זה במשנה דאבות¹⁹, בתלמידיו של ריב"ז, שר"א בן הורקנוס הוא „בור סוד שאינו מאבד טיפה“, דרגא הכי נעלית באופני הקבלה של החכמה עצמה; ור"א בן ערך הוא „כמעין המתגבר“, היינו שהוא מוסיף ומחדש בכח עצמו.

ומובן שבאופן השני של ההשפעה יש יתרון מעלה לגבי זה של הראשון, וכמפורש שם במשנה: „אם יהיו כל חכמי ישראל בכף מאזנים ואליעזר בן הורקנוס אף עמהם ור"א בן ערך בכף שני' מכריע את כולם“. והטעם פשוט: עם היות ש„בור סוד שאינו מאבד

(16) וכמ"ש (נשא ו, כד), „יברכך הוי' וישמרך“.

(17) ראה שעהיה"א פ"ו ואילך. וכן הוא גם לפי פשוטו של מקרא – ראה פרש"י ר"פ בראשית.

(18) ע"ד מרו"ל (ע"ז יט, א) עה"פ „ובתורתו יהגה“ ש„נקראת על שמו“.

(19) פ"ב מ"ט (לגירסת אדה"ז בסידורו).

ועכ"ז, גם עבודת הבע"ת, אף שהיא בכח עצמו, גם היא השפעה מלמעלה: הכח להתעורר מעצמו לשוב בתשובה, ניתן מלמעלה.²⁸

והנה כמו שנת"ל, בהמשל דרב ותלמיד, דיש יתרון מעלה בבחי' „כמעין המתגבר“ לגבי בחי' „בור סוד שאינו מאבד טיפה“, עד"ז יש יתרון מעלה בעבודת בע"ת לגבי עבודת הצדיקים. וזהו משארז"ל:²⁹ „במקום שבע"ת עומדים צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד שם“. ומובן, שגם תוכנו של יתרון זה הוא ג"כ ע"ד הנ"ל (במשל דרב ותלמיד): כשם ש„כמעין המתגבר“ מעלתו בזה הוא שהוא בבחי' בל"ג (משא"כ „בור סוד“) כמו"כ מעלתם של הבע"ת הוא בבחי' הבל"ג.³⁰ שבעבודתו. וכידוע דעבודת הצדיקים היא בהדרגה מסודרת, בעילוי אחר עילוי, משא"כ עבודת הבע"ת שפורצת כל הגדרים והגבלות ועליתו שלא בהדרגה: בשעתא חדא

הקב"ה יתן לו כל ההשפעה עצמה וג"ז דבר שלם הוא וכמו בור סוד שאינו מאבד טיפה): „ויחזור ויתן“ את היכולת להתגבר בכח עצמו בהשפעה זו [וגם זה „ויתן“, שניתן מהקב"ה, כנ"ל, חלק מההשפעה].²³

ה. שתי מדריגות אלו („בור סוד שאינו מאבד טיפה“ ו„כמעין המתגבר“) ישנן גם בעבודת האדם, והן: עבודת הצדיקים ועבודת הבע"ת. הצדיק הולך בדרך ישרה ועובד את הוי' בעניני תומ"צ כפי שנתנו ונשפיעו מלמעלה, והוא כלי הראוי לקבל כל ההשפעות העליונות שע"י תומ"צ: הבע"ת עבודתו היא שמהפך את הזדונות לזכיות,²⁴ דהיינו שהוא עובד את הוי' באופן דאתהפכא, להפוך הענינים שיהיו לא כפי שנתנו מלמעלה.²⁵ לפי הסדר המסודר בעבודת הבריורים א"א לברר ולהעלות את הדברים שהן מגקה"ט לגמרי, כ"א לדחותם בדרך דחי"י.²⁵ – אבל ע"י העבודה בכח עצמו דתשובה²⁶ מברר ומעלה גם את הזדונות עד שנעשו זכיות.²⁷

(ב) „הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים“ – ועבודת בע"ת היא בעיקר בקו היראה.

28) וכמ"ש (ירמ' ג, יד) „שובו בנים שובבים נאם ה' וכמרז"ל (חגיגה טו, א) „יצתה ב"ק ואמרה שובו בנים שובבים“. ובכ"י ויום ג"פ אומרת כו' (ברכות ג, סע"א) וראה לקו"ת במדבר (ג, א), שה"ש (כד, א): שאין אדם עושה מאומה מצ"ע.

29) ראה ברכות לד, ב.

30) ואף שבנוגע לתשובה נאמר (איוב יא, ו) „כפלים לתושי" (וראה אגה"ת פ"ט): כפול ומכופל) – הרי מוכרח לומר שאין הכוונה רק כפלים, ע"פ מרז"ל (שמו"ר רפמ"ו) על פסוק זה: „בלוחות הראשונות שלא היו אלא עשרת הדברות לבד, ובלוחות השניים אני נותן לך שיהא בהם הלכות מדרש ואגדות“, שזהו הרבה יותר מכפלים – אלא הכוונה ב„כפלים“: כעין שם המושאל לבחי' בל"ג.

ובכח זה ישראל מברכים את החדשים י"א פעמים בשנה, היינו שמלבד שמברך את חודש תשרי, גם כלול בברכת הקב"ה זה שבנ"י יוכלו לברך את שאר החדשים בכח עצמם.

23) ובהיותו חלק מההשפעה עצמה יומתק הלשון „ויחזור ויתן“ – חזרה לא רק בנתינה, כ"א גם בדבר הניתן.

24) יומא פו, ב. וראה תניא פ"ו.

25) להעיר ממרז"ל (סנה' נט, ב. תקו"ז

תמ"א) „אין דבר טמא יורד מן השמים“: (בר פנ"א, ג) „אין דבר רע יורד מלמעלה“.

25*) ראה לקו"ת פקודי (ד, רע"א).

26) וכן ע"י הנסיונות (ראה ד"ה אחרי בטר"ס סהמ"צ להצ"ע).

27) ויומתק עפ"י מרז"ל (ברכות לג,

כו' ובחילא סגיאי³¹.

ו. ואף שענינים אלו (ההשפעה מלמעלה: עבודה בכח עצמו) ישנם בכללות גם בעבודת הצדיקים עצמם, ובכל יום ויום:

תחלתה של עבודת היום הוא „מודה אני לפניך כו'“ שענינה הודאה על ההשפעה מלמעלה – „שהחזרת בי נשמתی בחמלה“. וגם אח"כ הרי תומי" הוא מתפלל תפילתו (כמרז"ל^{31*} „תפילתי שתהא סמוכה למטתי“), דהיינו שמבקש מהקב"ה שישפיע לו כל הברכות וההשפעות מלמעלה; ומכיון שהוא מברך עליהן בשם ומלכות, בודאי שהקב"ה ממלא בקשתו ומשפיען לו³² – הרי שראשיתה של עבודת היום שלו שייכת לקבלת ההשפעות מלמעלה, ואין בזה עדיין עבודתו בכח עצמו; אמנם לאח" מתחלת העבודה בכח עצמו, בלימוד התורה וקיום המצות, שהו"ע „כמעין המתגבר“ –

מ"מ, בפרטיות, הנה גם עבודה זו של הצדיקים בלימוד התורה וקיום המצות (במשך כל היום), מכיון שמקיים בזה מה שציווהו (שזהו גם השפעה ונתינת כח מלמעלה), אין זה אמיתית העבודה בכח עצמו, שאינה אלא בעבודת התשובה.

ועפ"ז י"ל שבהכרח ליעקב „יתן ויחזור ויתן“ כלולות לא רק השפעות עליונות מלמעלה בענינים גשמיים ורוחניים (ובב' הפרטים: (א) קבלת ההשפעה עצמה; (ב) שיוכל לנצלה בכח עצמו), כ"א גם ההשפעה ונתינת

31 זח"א (קכט, סע"א ושם) עיי"ש. ולהעיר מלקוטי לוי יצחק שם.

31* ברכות ה, ב.

32 כמבואר באנה"ת (פי"א).

הכח מלמעלה לעבודת ה' ³³ בב' סוגי העבודה הנ"ל: עבודת הצדיקים („יתן“) ועבודת הבע"ת („ויחזור ויתן“).

ז. ע"פ כל הנ"ל יתבאר עוד ענין, והוא – שעד הברכה הלזו שע"י יצחק איננו מוצאים שמי שהוא יברך בנוסח של „יתן לך האלקים גו'“: עד אז לא הייתה עדיין האפשריות וההזדמנות לעבודת התשובה כמו שהיא אצל בני³⁴: אברהם אבינו הלא ה' צדיק גמור, ובנ"א שקדמוהו^{34*}, הרי אינם בגדר בני³⁵: ואף שישמעאל, בנו של א"א חזר בתשובה³⁶ – לא הייתה בבחי' התשובה של האיש הישראלי (שמובנה: הוא שחטא, ואעפ"כ בעת שחטא „ישראל הוא“³⁷,

33 ואף ש, הכל בידי שמים חוץ מיר"ש – הרי מבואר (לקו"ת במדבר טו, א) בענין „מי יתן והי' לבבם גו'“ שמצד דרגת „מי“ (שלמעלה מבחי' „שמים“) נמשך הכח גם ליר"ש.

34 וחילוק גדול בין התשובה של בני' לשל אוה"ע – ראה לקו"ש ח"ג ע' 981 הערה 10. ח"ו ע' 53 ואילך. 34* שהרי קין ואדה"ר עשו תשובה (ב"ר ספכ"ב).

35 משא"כ בנוגע לאברהם הרי ישנן דעות שהי' לו דין של בני' (ראה פרשת דרכים דרך האתרים דרוש ראשון. וראה לקו"ש ח"ה ע' 143 ואילך): ואפילו להדעות שהי' לו דין ב"נ, עכ"ז הרי יש לו שייכות וכו' לעבודת בני', וכדמוכח ממה שאמרו רז"ל (ע"ז ט, א) שמאברהם הותחלו השני אלפים תורה (וראה תו"א (לך יא, ב) שממנו הותחלה בחי' התיקון בדוגמת מ"ת), וגם מזה ש"מעשה אבות סימן לבנים" (ראה ב"ר פ"מ, ו. רמב"ן בראשית יב, ו. אוה"ת ר"פ לך).

36 פרש"י ח"ש (כה, ט).

37 סנה' מד, א.

לך" – כי רצה להמשיך עליו⁴⁵ את הכח לתשובה⁴⁶ (אבל יעקב, שהוא איש תם – הרי עבודת הצדיקים עבודתו).

אבל באמת גם ברכה זו שייכת רק ליעקב, כי גם עבודת התשובה בפנימיותה ועצמיותה לא תתכן אלא ביעקב⁴⁷ ובניו⁴⁸.

ה. עפ"י המבואר לעיל יובן מ"ש בספרי שראה יצחק ביהמ"ק בבנינו, בחורבנו, וכמו שהוא בנוי ומשוכלל לעת"ל: ביהמ"ק בבנינו הראשון (שלא קדמו החורבן) הו"ע עבודת

והוא ששב בתשובה) כי עליו ארז"ל³⁸ „אברהם יצא ממנו ישמעאל“, שיצא ופירש ממנו³⁹, וכיון שכן, הרי בתשובתו אינו הוא עצמו ששב, אלא כאילו מציאות אחרת.

משא"כ בעת הברכה אשר בירך יצחק כבר באה האפשריות לענין התשובה – בבנו, בעשו, שאע"פ שגם בו נאמר „יצחק יצא ממנו עשו“ בכ"ז ביארו חז"ל⁴⁰ אופן יציאתו שהי' „ישראל מומר“⁴¹ ותשובה שפיר שייכת לו⁴².

ובזה גם יומתק מה שרצה יצחק⁴³ לברך את עשו⁴⁴ (בברכה זו ד"ויתן

45) וע"פ משנ"ת (בהערה 43) שענין התשובה שייך ליצחק דוקא, יומתק ה"ינה של תורה" דפרש"י (ח"ש כה, יא): „אעפ"י שמסר הקב"ה את הברכות לאברהם נתיירא לברך את יצחק מפני שצפה את עשו יוצא ממנו“, ולכאורה, הרי גם יצחק ידע ענינו של עשו, ואעפ"כ רצה לברכו, כדי להמשיך עליו אור עליון, ולמה נתיירא אברהם להמשיך עליו אור עליון (עד שבשביל זה לא רצה לברך גם את יצחק)? אמנם עפ"י מ"ש בפנים שיצחק רצה לברך את עשו בעבודת התשובה – והרי זה שייך ליצחק דוקא (כבהערה 43) – מובן שא"ז ענינו דאברהם, שעבודתו היתה בקו החסד.

46) ואף שב"ויתן לך גו"ל כלולה גם עבודת הצדיקים כנ"ל (שאינה שייכת לעשו, לכאורה) – הרי מובן שגם בעבודת התשובה צ"ל כלולה עבודת הצדיקים (קיום התומצ"ו וכו') כדלהלן (סעיף ט). ועפ"ז יומתק זה שבכתוב מפורש רק „ויתן“ בוא"ו המוסיף, הנתינה השני' – כי לפי סברת יצחק שזה עשו, הרי עבודת הצדיקים רק כזוהר בעבודת התשובה: אבל הפ"י בזה הוא „יתן ויתחזר ויתן, ב' הענינים, כי לפי האמת הי' יעקב, ולו שייכים ב' העבודות.

47) ול"רשא דעשו" ראה ביאורו בתו"א (תולדות כ, ב) ובאוה"ת (שם ע' קנ).

48) וראה לקמן ע' 88 ואילך.

38) פסחים נג, א. ויק"ר פל"ו, ה. ספרי דברים ו, ד. שם לב, ט.

39) ראה אוה"ת וירא צג, ב.

40) קדושין יח, א.

41) דבישמעאל כתיב (וירא כא, י)

„לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק“, משא"כ בנוגע לעשו שנאמר בו כי ירושה לעשו נתתי (קדושין שם). ועוד דכתיב (שם, יב) „ביצחק יקרא לך זרע“, וארז"ל ע"ז (נדרים לא, א. סנה' נט, ב) „ולא כל יצחק“, הרי שהוא כולל ביצחק.

ויד"ל טעם החילוק ביניהם, ע"פ מ"ש בכתוב זה עצמו: „בן האמה הזאת“, משא"כ עשו שהי' בן רבקה. וראה בארוכה לקו"ש חט"ו ע' 192 ואילך.

42) ולהעיר דרישא דעשו בעטפוי דיצחק (לאחר שרצה למנוע דבר טוב קבורת יעקב במערת המכפלה) ונמצא במערת המכפלה (תרגום יב"ע ויח' נ, יג). וראה לקמן הערה 47. ובארוכה – לקו"ש שם.

43) וע"פ משנ"ל שעבודת התשובה היא בבחי' בל"ג, בחי' הגבורה האמיתית (ראה לעיל הערה 21), י"ל עוד טעם למה התחל ענין התשובה מיצחק דוקא, כי ענינו של יצחק הוא קו הגבורה.

44) מתאים עם המבואר בתו"א ובתו"ח (פרשתנו) שכוונת יצחק היתה להמשיך עליו אור עליון, ועי"ז יתברר – כי גם הכח לתשובה נמשך מדרגא עליונה זו.

ז.א. מרגיש איך שמצבו, הנהגתו ומעשיו כפי שהם עד עתה, אינם כדבעי, ומוכרח לשנותם, ז.א. לבטל את מציאותו וציורו הקודם בכדי להתחיל עבודה חדשה, להעשות מציאות חדשה.

וזהו"ע „שדה תחרש“: „תחרש“, ענינו „דמרפי ארעא“⁵⁴, היינו שמבטל המציאות שהי' לפני זה – והרי זהו"ע עבודת התשובה⁵⁵.

ולכן מרומז „ביהמ"ק בחורבנו“, המורה על עבודת התשובה, בענין „שדה תחרש“, כי בזה מתבטאת כללות עבודת התשובה.

ט. אמנם מובן שתכלית המרירות והתשובה הוא בכדי שעיי"ז יתעלה אח"כ בעבודתו, בקיום התומ"צ בפומ"מ ביתר זהירות ובתוספות חיות. – דהרי אפ"ל שיתמרמר באמת על הנהגתו הקודמת, ויתעורר בתשובה אמיתית, ואעפ"כ ישאר גם להבא במצבו הקדום בנוגע לעבודתו בתומ"צ, יהי' גם אח"כ מושקע בעניני משא ומתן וכו' כמקודם [ועד"ז אפ"ל גם במי שהתשובה שלו היא בדרגא נעלית: שלאחרי ההתעוררות כו' עבודתו בתומ"צ תהי' כבעבר, מבלי שתורגש תנועת התשובה].

ולזה ממשיך ומוסיף „שראה אותו (הביהמ"ק דלעתיד) בנוי ומשוכלל“, היינו שבברכתו כלולה אמיתית ושלמות ענין התשובה – תוצאותי' הטובות והנעלות בקיום התורה ומצות באופן משוכלל ובחיות נוספת, שזה מרומז דוקא בביהמ"ק השלישי שלאחרי החורבן.

הצדיקים⁴⁹, ישר הולך וכו': משא"כ ביהמ"ק בחורבנו ואח"כ שוב בבנינו ושיכלולו לעת"ל הוא כענין עבודת התשובה שלאחרי הירידה והחורבן⁵⁰.

ויובן מה שגם ראיית ביהמ"ק בחורבנו באה בהקדמה לברכה זו, כי היא מתאימה עם כוונת הברכה, שהקב"ה „יתן ויחזור ויתן“ ההשפעה ונתינת כח הן לעבודת הצדיקים והן לעבודת הבע"ת.

ומוסבר ג"כ למה נרמז „ביהמ"ק בחורבנו“ דווקא בתיבות „כריח שדה“, המרמזות ל„ציון שדה תחרש“, ולא בענין הקרוב יותר לתוכנו של חורבן:

כללות ענין התשובה באה ע"י המרירות ולב נשבר, ע"י שמרגיש איך ש„רע ומר עזבך את ה"י“⁵¹, נשבר לבו בקרבו ומתמרמר ומתחרט על מעשיו הקודמים ומתעורר בתשובה שלימה על העבר וקבלה טובה על להבא.

[וכן הוא גם במדריגה הנעלית של תשובה דצדיקים, בבחי' „והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה“⁵² – דהרי גם צדיק גמור הוא בבחי' „יש מי שאובה“⁵³, ובמילא גם עבודת התשובה שלו היא תוצאה מההרגש ד„רע ומר עזבך“].

49 ולכן מרומז בתיבת „בני“, הו"ע האהבה (תניא פמ"א), והרי זוהי בעיקר עבודת הצדיקים.

50 ולכן „גדול יהי' כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון“ (חגי ב, ט) שקאי על ביהמ"ק השלישי „זח"א כח, א – ובש"ס דילן (ב"ב ג, סע"א ואילך) שקאי על בית-המקדש השני. וראה בזה בלקו"ש ח"ט ע' 28 הערה (29) – כי הוא בדוגמת מעלת בע"ת על צדיקים כנ"ל (סעי' ה).

51 לשון הכתוב ירמ' ב, ט.

52 ראה לקו"ת ר"פ האוינו.

53 תניא פל"ה (מד, ב).

54 פרש"י שבת עג, ב ד"ה משום.

55 לקו"ת מסעי צו, ד. האוינו עה, ד.

שה"ש לה, ד.

– מכיון שעיקר הברכה ליעקב הוא שיתברך בעבודת התשובה, הקשורה בענין המרירות, שהו"ע הדין והצמצום – שם אלקים⁵⁸.

אמנם אי"ז בחי' „אלקים” סתם, כ"א „האלקים” בה"א הידיעה, שהו"ע הידיעה והגילוי הבא לאחרי ההעלם והצמצום – שהו"ע עבודת התשובה שבאה לאחרי הריחוק, והוא הכנה לגילוי הענינים עליהם נאמר עין לא ראתה אלקים זולתך⁵⁹, שיתגלו לעת"ל בביאת משיח צדקנו.

(משיחת ש"פ תולדות, תשכ"ד)

אמנם, מאידך גיסא: בכדי שתוצאות התשובה תהיינה כדבעי, כנ"ל, צ"ל התשובה באופן הנעלה והמתאים לתכליתה, היינו שגם בהמרירות ובתשובתו תורגש כוונתה ותכליתה בקיום התומ"צ דלהבא⁵⁶ – ולכן גם תוצאות התשובה מרומזות בהתייבה „שדה (תחרש)“⁵⁷:

כלומר, אין תכליתה של התשובה הענין ד„תחרש” שבה (המרירות והביטול), כ"א ענין ה„שדה”, העומדת ומיועדת לזריעה, צמיחה והבאת פירות – קיום התומ"צ שלאח"כ.

יו"ד. ועפי"ז גם יובן מה שנאמר בברכה זו שם אלקים ולא שם הוי'

56) ע"ד המבואר (ראה לקו"ש ח"ג ע' 990) בענין „נכנס בשלום ויצא בשלום” (חגיגה יד, ב. ירושלמי שם פ"ב ה"א) – שאפשריות היציאה בשלום היא דוקא אם הכניסה בשלום, היינו שרגש בהכניסה שתכליתה – היציאה.

57) ועפי"ז יומתק מה שכפשוטו „אשר ברכו ה'” קאי על ה„שדה” שעלי' דרו"ל „תחרש”.

58) ועוד י"ל, ע"פ משנת"ל (הערה 21) שאמיתית ענין הבל"ג הוא בקו הגבורה – לכן הברכה לענין התשובה, שהיא בחי' בל"ג, באה מבחי' „האלקים”. וראה תו"א ס"פ תולדות.

59) ראה ברכות (לד, ב) די"ל דלר' אבוהו לבע"ת נאמר. וראה המשך רס"ו ע' יו"ד ואילך.

לזכרון

הרה"ח ר' לוי יצחק בן הרה"ח ר' נחום ע"ה
שפירא

יום היארצייט שבת קודש פ' תולדות – ה' כסלו
ת' נ' צ' ב' ה'

הקיצו ורננו שוכני עפר
בהתגלות מלכנו משיחנו
תיכף ומיד ממש

נתרם ע"י ולזכות משפחתו שיחיו